

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№6(3)

2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 246 sahifa,
9-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'zbek bolalar folklorining etnopsixologik jihatlarini o'rganishning ahamiyati.....	10
<i>Alimbayeva Shaxlo Tursunovna</i>	
The Convergence of Educational Paradigms: Policy Borrowing, Adaptability, and Institutional Reform in Uzbekistan's Modern School System	15
<i>Lola Rakhmonovna Djurakulova, Karina Eduardovna Bushevskaya</i>	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida valeologik kompetensiyalarni rivojlantirish	21
<i>Xudoyberdiyev G'iyosiddin Baxtiyor o'g'li, Mamatqulov Davronbek Abdig'apparovich</i>	
Autizm spektridagi buzilishlarga ega bolalar rivojlanishida STEAM ta'lim texnologiyasining pedagogik ahamiyati.....	25
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Zuhra Adizovna</i>	
Ozodlikdan mahrum qilingan shaxsning jazoni ijro etish muassasasidagi moslashuvining psixologik xususiyatlari	30
<i>Saydullayeva Muxabbat Abdullayevna</i>	
Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati.....	33
<i>Shodiyeva Gulruh Xayrullayevna, Ergasheva Farog'at</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida gamifikatsion topshiriqlar asosida divergent fikrlashni shakllantirishning didaktik mexanizmlari.....	37
<i>Jalilov Muhammadali Abdumutalibovich, Saloydiovva Sevaraxon Mahammadsharif qizi</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy faoliyat tajribasini shakllantirish	41
<i>Sayfiddinova Muxlisa Sayfiddinovna</i>	
Harbiy xizmatchilar oilalarida inqirozlarni profilaktika qilishda ijtimoiy-psixologik xizmatlarning o'rni	45
<i>Sh. S. Kurbanova</i>	
Yosh onalarning pedagogik kompetensiyalariga oid ilmiy-nazariy yondashuvlar	49
<i>Yuldasheva Zulayxo Sadullayevna</i>	
Роль нарративно-экспозиционной терапии при работе с детьми, репатрированными из ЗОН вооружённых конфликтов	53
<i>Юлдашев Санжар Рузимуродович</i>	
Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar: muammo va uning yechimlari.....	57
<i>Mamatova Karomat Ilhomjonovna</i>	
Bitiruvchi sinf o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish jarayonlarida individual yondashuvning ahamiyati ...	61
<i>Asilova Sanobar Xatamboyevna</i>	
Optika bo'limini o'qitishning didaktik asoslari.....	66
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Shomurodova Maftuna Tolibjon qizi, Rayimova Muazzam Xolbobo qizi</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarida kompyuter grafikasiga oid kompetensiyalarni rivojlantirish uchun Gamified Project-Based Learning asosidagi integrativ metodika ishlab chiqish	69
<i>D. Y. Pulatova, G' R. Berdiyev</i>	
Psixologik savodxonlikning o'smirlar akademik savodxonligiga ta'siri.....	76
<i>Fayzullayev Mirzaodil Mirzamurodovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fizika darslarida loyihaviy ta'limni qo'llashning pedagogik asoslari	81
<i>Ismonov Turgunpulat To'liqinovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning tabiatga oid kompetensiyalarini rivojlantirishda mashg'ulot, ekskursiya va sayrlardan foydalanish metodikasi.....	84
<i>Maripova N. X.</i>	
Individual yondashuvga asoslangan pedagogik mexanizmlarni amaliyotga joriy etish metodikasi	88
<i>Nurova Malika Abduzairovna</i>	

Communicative Learning as a Basis for Critical Thinking Development	92
<i>Petrosyan Nelya Valerevna, Khalilova Farangiz Khoshimovna</i>	
Nikohdan oldingi hissiy-emotsional kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	97
<i>Raximova Gulxayo Alisherovna</i>	
Talabalarda chidamkorlikni rivojlantirishning ahamiyati	100
<i>Shaalimov Muxtorsha Atxamovich</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ertaklar orqali tarbiya berish usullari	105
<i>X. Sh. Ochilova</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol ta'lim texnologiyalarining samaradorligi	109
<i>Xalilova Dilnoza Furkatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kitobxonlik madaniyatini kreativ yondashuvlar asosida shakllantirish imkoniyatlari	112
<i>Xolyigitova Bahoroy Kimsanboyevna</i>	
Bo'lajak buxgalleriya hisobi va audit sohasidagi talabarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	117
<i>Arziyeva Visola Namozovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim mazmunini tizimlashtirishning didaktik va aksiologik tamoyillari	121
<i>Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna</i>	
Munis Xorazmiy devonining o'rganilishi va uning tarixiy-etimologik tahlili	125
<i>Sharopova Durdona Azim qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida pedagogik kompetensiyalarni takomillashtirish asoslari	129
<i>Tashmatova Gulzoda</i>	
Maktabgacha ta'limda steam yondashuvining didaktik imkoniyatlari	133
<i>To'xtaboyeva Maftunaxon G'aniyevna</i>	
Raqamli pedagogikaning zamonaviy ta'lim rivojlanishidagi o'rni	137
<i>Tojiyeva Asila Abdimannon qizi, Pardayeva Ra'no Eshboyevna</i>	
Talabalar jamoasida uchraydigan nizoli vaziyatlarning diagnostik tahlili	142
<i>Vaxobova Muxtabar Nurmuhimmat qizi</i>	
Kreativ yondashuv asosida talabalarining kasbiy sifatlarini shakllantirish	146
<i>Xolmatova Gulhayo Ulug'bekovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasining psixologik asoslari	151
<i>Xurvaliyeva Tarmiza Latipovna</i>	
Umumta'lim maktab direktorlarining boshqaruv samaradorligini oshirishda media va axborot savodxonligini rivojlantirish modelini takomillashtirish	156
<i>Abdulxakimova Ziyoda Latibjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining darsda muammoli STEAM loyihalarini yaratish ko'nikmalarini rivojlantirish	161
<i>M. S. Achilova</i>	
Optik tushunchalarni shakllantirish metodikasi	165
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Cho'liyeva Sofiya Sobirjon qizi, Shog'dorova Moxinur Bobomurot qizi</i>	
PHET simulyatsiyalari yordamida optikani o'rgatish	169
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Toshmirzayeva Buvioysha Panji qizi, Ruziyeva Jasmina Sirojiddin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy fikrlashini o'ziga xos jihatlari	173
<i>Gafurova Shoxista Erali qizi</i>	
O'zbekiston hududlarida yengil atletika infratuzilmasi va sportchilar tayyorlash tizimini tashkiliy-boshqaruv asoslari	178
<i>Hakimova Mushtariybonu Hamidovna, Tursunpolatova Ziyoda Jahongir qizi</i>	
O'zbekistonda mustaqil fikrlash muammosi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili	181
<i>Tursunova Dilbar Zafarovna</i>	

MUNDARIJA	CONTENTS	Methodology for Developing Competencies in Primary Education and the Communicative Analysis of Oral Speech.....	184
		Turumbetova Aygul Yusupbaevna	
		Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini "Tarbiya" darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga o'rgatish metodikasi.....	189
		Ummatkulova Sayyora Shovkatovna	
		Boshlang'ich sinflarda matematika ta'limini tashkil etish.....	191
		Saydullayeva Shabbona Ashraf qizi, Axtamqul Azamqulov, Anvar Yusupov	
		Metakognitiv xabardorlik ko'rsatgichlarining ta'lim shakliga bog'liqligi.....	195
		Ermatova Robiya Bekjonali qizi	
		The Integration of Artificial Intelligence Technologies in Esp Instruction: Enhancing Professional Communicative Competence in Higher Education.....	199
		Ismailova Shaira Ferdausovna	
		Intercultural Communicative Competence in English Language Teaching: Preparing Global Learners	204
		Maqsudova Gulnoz Olimovna	
		Teaching Reading Through Multimodal Texts: Enhancing Comprehension and Engagement in EFL Classrooms.....	208
		Norboyeva Shahnoza Jo'rabek qizi	
		Digital Technologies and Cognitive Competence Development in English Language Teaching.....	212
		Sharipova Muhabbat Erkinovna	
		Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellektga asoslangan elektron o'quv resurslarini loyihalashning konseptual-pedagogik asoslari va didaktik muammolar tahlili.....	216
		Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Raxmonov Ziyodillo Xusanovich	
		Boshlang'ich ta'limda timss mezonlari: kontekstli muammolarga yondashuv	222
		Yo'ldoshev Farhodjon Baxtiyor o'g'li	
		O'qituvchilarning qadriyatlari va stressga barqarorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning psixologik tahlili	227
		Yuldashova Dilafuz Shavkatovna	
		Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish pedagogik muammo sifatida	229
		Safarova Madina Azamat qizi	
		Социально-психологические особенности отношения студентов к использованию искусственного интеллекта chatgpt в образовательной деятельности.....	233
		Аскарлова Гулрух Оринбасаровна	
		Диалог культур в произведениях русскоязычных писателей Узбекистана XXI века	239
		Чернова Татьяна Алексеевна, Отакулов Фолиб	
		Русский язык как пространство межкультурной коммуникации в литературе Узбекистана	242
		Чернова Татьяна Алексеевна, Имамов Жавлонбек, Абдурахмонов Элбек	

O'ZBEK BOLALAR FOLKLORINING ETNOPSIXOLINGVISTIK JIHATLARI

Alimbayeva Shaxlo Tursunovna

Oriental universiteti

“Uzluksiz ta’lim pedagogikasi” kafedrası dotsenti, psixol.f.n.

ORCID: 0009-0004-0766-3779

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqola millatning etnopsixologik xususiyatlarini tizimli hamda konseptual jihatdan tadqiq etishga xizmat qiluvchi eng muhim va fundamental manbalardan biri sifatida xalq og'zaki ijodi namunalarining lingvistik tahliliga bag'ishlanadi. Ma'lumki, xalq og'zaki ijodi namunalarida muayyan etnosning etnopsixologik tabiati, o'ziga xos urf-odatları, asriy an'anaları va tarixiy xotiralari chuqur badiiy shakllarda aks etadi. Ushbu maqolada bolalar folklorining etnopsixologik va lingvomadaniy xususiyatlari hamda ularning yosh avlod ruhiy, intellektual hamda ijtimoiy rivojlanishidagi fundamental ahamiyati har tomonlama, fundamental usullar yordamida tahlil qilingan. Tadqiqotning bosh maqsadi xalq og'zaki ijodi namunalarida yaqqol aks etgan milliy etalonlar va hayvonlar timsolidagi turg'un o'xshatishlarni qiyosiy-lingvistik hamda kognitiv jihatdan tizimli va izchil ravishda yoritishdan iboratdir. Maqolada bolalar qo'shiqlari va folklor matnlarida faol qo'llaniladigan erkalash-kichraytirish shakllari bolaning ilk ijtimoiy adaptatsiyasini hamda lingvistik ijtimoiylashuv jarayonini muvaffaqiyatli ta'minlovchi yetakchi omil ekanligi aniq dalillar bilan ilmiy asoslab berilgan. Shuningdek, maqolada bolalar folklori va matnlarining lingvomadaniy hamda funksional-semantik xususiyatlari nafaqat milliy tilshunoslikda, balki mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan ham keng ko'lamda o'rganilganligi tahliliy jihatdan tushuntirib o'tilgan. Maqolaning asosiy ilmiy yangiligi o'zbek va boshqa tillar tizimidagi zoomorfik etalonlarning qiyosiy-mental hamda kognitiv tahlili misolida, aniq lingvistik faktlar va empirik materiallar vositasida ochib berilganligida ko'rinadi. Muallif bolalar folklori shunchaki oddiy badiiy-estetik vosita bo'lib qolmasdan, balki o'sib kelayotgan yosh avlod ongida milliy dunyoqarash ssenariylarini shakllantiruvchi o'ziga xos lingvistik va psixologik mexanizm ekanligini alohida ta'kidlaydi. Tadqiqot davomida chuqur tahlillar natijasida aniqlanishicha, folklor matnlaridagi zoomorfizmlar va milliy-madaniy ramzlar bolaning kognitiv rivojlanish jarayonida o'ziga xos lingvomadaniy belgi va kod vazifasini o'taydi.

Kalit so'zlar: bolalar folklori, etnopsixologiya, lingvomadaniyat, ijtimoiy adaptatsiya, zoomorfik etalonlar, kognitiv tahlil, milliy o'zlik.

Abstract: This scientific article is devoted to the linguistic analysis of samples of folk oral art as one of the most important and fundamental sources serving for the systematic and conceptual study of the ethnopsychological characteristics of the nation. As is known, samples of folk oral art reflect the ethnopsychological nature of a particular ethnos, its own customs, centuries-old traditions and historical memories in deep artistic forms. This article comprehensively analyzes the ethnopsychological and linguocultural characteristics of children's folklore and their fundamental importance in the spiritual, intellectual and social development of the younger generation using fundamental methods. The main goal of the study is to systematically and consistently illuminate the national standards and stable analogies in the image of animals, which are clearly reflected in samples of folk oral art. The article scientifically substantiates with clear evidence that the forms of affectionate-diminutive forms actively used in children's songs and folklore texts are a leading factor in the successful process of early social adaptation of the child and linguistic socialization. The article also analytically explains that the linguocultural and functional-semantic features of children's folklore and texts have been widely studied not only in national linguistics, but also by local and foreign researchers. The main scientific novelty of the article is the comparative-mental and cognitive analysis of zoomorphic standards in the Uzbek and other language systems, revealed using specific linguistic facts and empirical materials. The author emphasizes that children's folklore is not just a simple artistic-aesthetic tool, but also a unique linguistic and psychological mechanism that forms national worldview scenarios in the minds of the growing younger generation. As a result of in-depth analysis during the study, it was found that zoomorphisms and national-cultural symbols in folklore texts serve as a unique linguistic and cultural sign and code in the process of a child's cognitive development.

Key words: children's folklore, ethnopsychology, linguistic culture, social adaptation, zoomorphic standards, cognitive analysis, national identity.

Аннотация: Данная научная статья посвящена лингвистическому анализу образцов народного устного искусства как одного из важнейших и фундаментальных источников, служащих для систематического и концептуального изучения этнопсихологических характеристик нации. Как известно, образцы народного устного искусства отражают этнопсихологическую природу конкретного этноса, его собственные обычаи, многовековые традиции и историческую память в глубоких художественных формах. В статье с помощью фундаментальных методов всесторонне анализируются этнопсихологические и лингвокультурные особенности детского фольклора и их фундаментальное значение в духовном, интеллектуальном и социальном развитии молодого поколения. Главная цель исследования – систематическое и последовательное освещение национальных норм и устойчивых аналогий в образе животных, которые четко отражены в образцах народного устного искусства. В статье научно и убедительно доказывается, что формы ласково-уменьшительных падежей, активно используемые в детских песнях и фольклорных текстах, являются ведущим фактором успешного процесса ранней социальной адаптации ребенка и языковой социализации. В статье также аналитически объясняется, что лингвокультурные и функционально-семантические особенности детского фольклора и текстов широко изучались не только в национальной лингвистике, но и местными и зарубежными исследователями. Главная научная новинка статьи – сравнительно-психологический и когнитивный анализ зооморфных норм в узбекском и других языковых системах, выявленный с использованием специфических лингвистических фактов и эмпирических материалов. Автор подчеркивает, что детский фольклор – это не просто художественно-эстетический инструмент, а уникальный лингвистический и психологический механизм, формирующий сценарии национального мировоззрения в сознании растущего молодого поколения. В результате углубленного анализа в ходе исследования было установлено, что зооморфизмы и национально-культурные символы в фольклорных текстах служат уникальным лингвистическим и культурным знаком и кодом в процессе познавательного развития ребенка.

Ключевые слова: детский фольклор, этнопсихология, лингвистическая культура, социальная адаптация, зооморфные эталоны, когнитивный анализ, национальная идентичность.

KIRISH

Katta ijtimoiy guruhlar psixologiyasini tadqiq etish guruh a'zolarining soni ko'pligi hamda insonlarning xilma-xilligi nuqtai nazaridan muayyan murakkabliklarga ega. Shunga qaramay, millatning etnopsixologik xususiyatlarini tizimli tadqiq etishga xizmat qiluvchi muhim va fundamental manbalar mavjud bo'lib, ulardan birinchisi xalq og'zaki ijodidir. Xalq og'zaki ijodi namunalari muayyan etnosning etnopsixologik tabiati, urf-odatlarini, an'analari va tarixiy xotiralari chuqur aks etadi. Ular xalqning milliy mental xususiyatlarini tizimli o'rganishda hamda lingvomadaniy qiyofasini shakllantirishda qimmatli ma'lumotlar manbai bo'lib xizmat qiladi.

Bolalar folklori xalqimiz og'zaki ijodining o'ziga xos va ajralmas tarkibiy qismini tashkil etadi. Ushbu tizim o'z navbatida topishmoq, tez aytish, sanamachiq kabi ko'plab o'ziga xos janrlardan tarkib topgan. Kattalar folkloridagi an'anaviy qo'shiq va ertaklar bolalar folklorida mazmunan farzandlar dunyoqarashiga moslashtirilgan holda qayta yaratiladi. Biroq doston, maqol va askiyalar mazmun-mohiyatiga ko'ra nisbatan murakkab hayotiy muammolar hamda ijtimoiy munosabatlar bilan bog'liq bo'lganligi sababli bolalar folklori repertuarida deyarli uchramaydi. Mazkur tadqiqotning maqsadi bolalar folklori vositasida uzatiluvchi lingvomadaniy va etnopsixologik timsollarni aniqlash hamda ularning bola shaxsi shakllanishidagi o'rnini baholashdan iboratdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bolalar folklori va matnlarining lingvomadaniy hamda funksional-semantik xususiyatlari mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan keng o'rganilgan. Xususan, G. Azatova Xorazm bolalar folklori leksikasini tadqiq etar ekan, undagi lingvomadaniy birliklar millatning madaniy identikligini ta'minlovchi asosiy vosita ekanligini ta'kidlaydi ^[1]. Psixolingvistik jihatdan bolalar nutqining shakllanishi va unda folklorning o'рни B. J. Eshboltaev tomonidan o'rganilgan bo'lib, unda bola nutqiy rivojlanishida milliy manbalarning o'рни yuqori baholangan ^[4].

Etnopsixologik jihatdan o'zbek mentalitetining o'ziga xos xususiyatlari B. M. Botirov tadqiqotlarida o'z aksini topgan bo'lib, unda milliy obrazlar va tizimli taqqoslarning psixologik asoslari ochib berilgan ^[2].

Shuningdek, rus tilidagi turg'un o'xshatishlarning madaniy markirovkalangan mazmuni L. Boyko tomonidan lingvomadaniy nuqtai nazardan tahlil qilingan ^[3].

Mazkur ishlardan farqli ravishda, ushbu maqolada bolalar folklori tarkibidagi badiiy qo'shiqlar va zoormorfik (hayvonlar) obraziga asoslangan lingvistik birliklar sintagmatik hamda psixologik jihatdan yaxlit holda va qiyosiy jihatdan tahlil etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolani yozish jarayonida tilshunoslik va psixologiya fanlarining tutash nuqtalarida shakllangan qiyosiy-taqqoslash, kontent tahlil, lingvomadaniy va tavsifiy metodlardan foydalanildi. Xalq og'zaki ijodi namunalari, xususan, bolalar qo'shiqlari va maqollaridagi leksik birliklarning semantik maydoni qiyosiy tahlil usuli

orqali o'rganildi. O'zbek milliy tafakkuridagi hayvonlar timsoli (zoomorf timsollar) rus va ingliz tillaridagi muqobil variantlar bilan solishtirildi.

Bu esa har bir millatning atrof-muhitni idrok etishdagi o'ziga xos etnopsixologik qarashlari va lingvoma-daniy modellarning farqli jihatlarini aniqlash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Folklor matnlaridagi erkalash-kichraytirish shakllari va emotsional bo'yoqdor so'zlar bolaning ruhiy va intel- lektual rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ular bola ongida "o'ziniki" va "begona" tushunchalarini anglashga, o'z xalqining madaniy timsollarini tizimli tushunishga yordam beradi. Leksik birliklarning tahlili shuni ko'rsa- tadiki, bolalar folklori jamiyatdagi ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlarni avloddan avlodga yetkazuvchi asosiy va yetakchi vositadir. So'zlar orqali uzatiladigan mantiqiy va psixologik modellar bolani jamoaviy yashashga, milliy an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Bolalar qo'shiqlari ham o'ziga xos lingvopoetik farqlarga ega bo'lib, ular ko'pincha faol o'yin va jismoniy harakatlar bilan uyg'unlikda aytiladi. "Boychechak", "Oftob chiqdi olamga", "Oq terakmi, ko'k terak", "Chittigul", "Laylak keldi, yoz bo'ldi", "Yomg'ir yog'aloq" kabi o'nlab qo'shiqlar bolalar ijrosining asosini tashkil etadi. Ushbu qo'shiqlarning aksariyati tabiat hodisalari va yil fasllari bilan bevosita bog'liqdir.

Professor O. Safarov bolalar folklorining taniqli mutaxassisi sifatida juda ko'p qo'shiq namunalari yozib olgan va tizimlashtirgan. Ana shu asarlar qatorida quyidagi lirik parchalarni keltirish mumkin ^[7]:

*Laylak keldi, yoz bo'ldi,
Qanoti qog'oz bo'ldi.
Laylak boradi toqqa,
Quloqlarida halqa.
Halqani op qochaylik,
El boshiga sochaylik.
Ening murodi kulsin,
Laylak balandroq uchsini.*

Bolalar qo'shiqlari bulbul, chumchuq, qirg'iy, qarg'a, kaklik, musicha kabi qushlarga hamda echki, qo'zi, quyon, it kabi hayvonlarga atab to'qilgan lirik va didaktik parchalardan iboratdir:

*Ag'am-bag'am tishini ko'rdim,
Yugurganda tilini ko'rdim.
U chopardi dukur-dukur,
Quyoni ekan, harom o'lgur ^[5].*

O'zbek bolalar folklorida chorvachilik, xususan, qo'y va qo'zichoq timsollari eng sevimli zoomorfik etalon- lardan hisoblanadi. Ular matnlarda mehribonlik, yuvoshlik va go'zallik ramzi sifatida tasvirlanadi.

1. "Chit-chit edi, chit edi..." (sanoq va o'yin aytimi)

Bolalar o'yin boshlashdan oldin chek tashlash (sanoq) o'yinlarida qo'y va qo'zini tabiat manzaralari bilan bog'lab aytishadi. Bu matnda zoomorfik elementlar bolaning kognitiv tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi:

*Chit-chit edi, chit edi,
Ko'k chiyroning iti edi.
Qo'y g'allasi tog'da edi,
Qo'zichog'i bog'da edi.
Cho'pon kelib qichqirdi,
Qo'y-qo'zilar baqirdi.
Bo'ri kelib bo'g'izladi,
Qora itim o'g'izladi.*

2. "Qo'zichog'im, ma-ma..." (lirik ovutmachog)

Kattalar tomonidan bolani erkalashda yoki bolalarning o'zaro o'yinlarida duduqlanishni bartaraf etish, tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishni o'rgatuvchi onomatopoeitik (tovushga taqlidiy) janrdagi qo'shiq:

*Qo'zichog'im, ma-ma,
Quloqlari shama.
O't beray deb yugursam,
Onasidan qolma.*

Oq qo'zichoq, yuvoshim,
 Sirdoshim-u tengdoshim.
 Senga bersam ko'k maysa,
 Sen ham menga ma-ma de.

3. "Chorvadorlar qo'shig'i" (Mavsumiy-maishiy folklor)

Bolalar bahor faslida dalada chorva boqqanlarida yoki suruv ortidan yugurganlarida aytadigan o'ynoqi qo'shiqlaridan biri:

Qo'yim keldi maysadan,
 Qo'zim o'tdi saylardan.
 Cho'pon buva, hushyor bo'l,
 Bo'ri kelar qirlardan.
 Oq qo'yim-ov, semiz qo'y,
 Quyruq'i bor egiz qo'y.
 Kuz kelsa to'ylar qilib,
 Sening bilan beramiz to'y.

Ushbu qo'shiqlardagi "qo'zichoq" obrazi bolaga nisbatan qo'llaniladigan eng birinchi erkalash-kichraytirish shakllaridan biridir. Bolaning o'zi ham ramziy ma'noda "qo'zim" deb chaqirilishi uning tabiat va jamiyat o'rtasidagi uyg'unligini ta'minlaydi.

O'zbek milliy mentalitetida o'z farzandini "qo'zim, qo'zichog'im" deb erkalash, o'g'il ko'rish istagida Yaratgandan "qo'chqorday" o'g'il berishini so'rash, kundalik hayotda esa "qo'ydek yuvosh bo'l, otday yugurik" kabi maqol va iboralardan foydalanish keng tarqalgan. Ushbu o'xshatishlarning ortida ijobiy va yuvoshlik ramzi sifatida "qo'zi, qo'y" timsoli turadi [3]. Ayni qo'y obrazli o'xshatish etalonida o'zbekcha milliy-madaniy qarash va etnopsixologik tasavvur yorqin aks etgan. Ammo bunday o'xshatish etaloni boshqa milliy madaniyatlarda mavjud bo'lsa-da, ularda bu timsol yuvoshlik emas, balki mutlaqo boshqa belgilar uchun o'lchov hisoblanadi. Masalan, rus tilida qo'y etaloni, asosan, "qo'rqqoqlik" yoki "injiqlik, qaysarlik" belgisi uchun o'xshatish o'lchovi sifatida turg'unlashgan bo'lib, bu o'ziga xos milliy-madaniy nigoh mahsulidir [4].

Quyida o'zbek milliy mentalitetida hayvonlar timsolining etnopsixologik assotsiatsiyasi keltirib o'tdik (1-jadval).

1-jadval

№	Hayvon / Qush timsoli (Etalon)	O'zbek mentalitetidagi etnopsixologik assotsiatsiyasi
1	Sher, burgut, lochin, shunqor	Mardlik, dovyuraklik, botirlik va jasurlik ramzi
2	Tuya	Kuchlilik, chidamlilik; ba'zi hollarda takabburlik ramzi
3	Eshak, xo'kiz	Befahmlik, befarosatlik, qaysarlik va dangasalik
4	Echki, tulki	Ayyorlik, yengiltabihtlilik va yolg'onchilik ramzi
5	It, bo'ri	Ochko'zlik, qonxo'rlik va zolimlik timsoli
6	Quyvon	Qo'rqqoqlik va zaiflik ramzi
7	Qulon	Sergaklik, xushyorlik va aqllilik belgisi
8	Chumoli	Mehnatkashlik va mazlumlik timsoli
9	Qurbaqa	Ishyoqmaslik, dangasalik va maqtanchoqlik
10	Qarg'a, quzg'un	Bag'ritoshlik va qora niyatlilik belgisi

Shuni ta'kidlab o'tish joizki, ba'zan turli xalq va madaniyatlarda bitta hayvon bir xil turg'un o'xshatish timsoli (etaloni) sifatida qo'llanishi ham mumkin. Masalan, bir-biridan mutlaqo farqli madaniyatlarda ham tulki timsolidan ayyorlik va yolg'onchilik ramzi sifatida foydalaniladi. G'arb va slavyan madaniyatlarida, jumladan, ingliz va rus tillarida "as false as a fox", "хитрый как лиса" turg'un o'xshatishlarining mifologik manbalarga asoslanishini ko'rish mumkin [8].

Qadimgi tasavvurlarga ko'ra, tulki jodugar hisoblangan hamda unda g'oyib bo'lish qobiliyati mavjud deb ishonilgan. O'zbek xalq tafakkurida tulkinging ayyorlik sifati, asosan, uning tabiatdagi tutqich bermasligi va chaqqonligini e'tiborga olgan holda hamda turli lingvomadaniyatlarning tarixiy ta'siri natijasida shakllangan.

Demak, bolalar qo'shiqlarida uchraydigan hayvon obrazlari ham tasodifiy bo'lmay, o'zbek xalqiga xos bo'lgan milliy etalonlarni keyingi avlodga uzatish, milliy qadriyatlarni singdirish vazifasini bajaradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, o'zbek bolalar folklorining leksik-semantik maydonini o'rganish o'zbek tili tarixiy taraqqiyotining hududiy va psixologik manzarasini tiklash imkonini beradi. Etnopsixologik xususiyatlarni o'rganishda folklor eng muhim ahamiyat kasb etuvchi omillardan biridir. Xalqning butun kecmishi, uning xohish-istaklari, orzulari, fikr va tuyg'ulari hamda ko'p asrlik hayotiy tajribalarini o'z ichiga olgan folklor materiallari shu millatning psixologik qiyofasini anglashga xizmat qiladi.

Mazkur yo'nalishdagi izlanishlar kelajakda quyidagi amaliy vazifalarni hal etishga yordam beradi:

1. Folklor matnlarining tizimli izohli va lingvomadaniy lug'atlarini yaratish;
2. Ona tili va adabiyot ta'limi metodikasini milliy manbalar, xalq qo'shiqlari va matallar asosida yanada boyitish;
3. Madaniy antropologik va etnopsixologik sohalardagi yangi nazariy qarashlarni shakllantirish.

Zero, til o'z tarkibidagi barcha mikrotuzilmalar va folklor durdonalari bilan saqlanib qolar ekan, millatning madaniy o'zligi va tarixiy xotirasi ham mustahkam bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Azatova, G. (2026). Xorazm bolalar folklori leksikasining funksional-semantik tadqiqi va madaniy identitet masalasi. *Science Time*, 4(5/2), 47–50.
2. Botirov, B. M. (2011). O'zbek mentalitetining psixologik xususiyatlari. Toshkent: TDPU. 37–45-betlar.
3. Бойко Л. Культурно маркированное содержание устойчивых сравнений русского языка: автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Волгоград, 2000. – С. 11.
4. Eshboltayev, B. J. (2025). A psycholinguistic study of Uzbek children's speech. *Conference of Modern Science and Pedagogy*, 1(7), 694–696.
5. Jo'rayev, M., Ergashev, R. (2008). O'zbek folklorshunosligi asoslari. Toshkent: Fan.
6. Mahmudov, N., Xudoyberganova, D. (2013). O'zbek tili o'xshatishlarining izohli lug'ati. Toshkent: Ma'naviyat.
7. Safarov, O. (1984). O'zbek bolalar folklori. Toshkent: O'qituvchi.
8. Shomaqsudov, Sh., Shorahmedov, Sh. (1990). Hikmatnoma: O'zbek maqollarining izohli lug'ati. Toshkent.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.